Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

8.11.2024

VN/1/2024

Lisäselvitys; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 145/2024 vp)

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO

Merityöyleissopimus

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) merityöyleissopimuksen (SopS 52/2013) säännöt ja ohjeiston a- ja b-osat määritellään sopimuksen VI artiklassa. VI artiklan 1. kohdan mukaan säännöt ja ohjeiston A-osan määräykset (normit) ovat pakollisia. Ohjeiston B-osan määräykset (suositukset) eivät ole pakollisia. VI artiklan 2. kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on sitouduttava noudattamaan niitä oikeuksia ja periaatteita, jotka määritellään säännöissä sekä panemaan jokainen sääntö täytäntöön ohjeiston A-osan vastaavan määräyksen mukaisesti. Lisäksi jäsenvaltion on harkittava sitoumuksensa täyttämistä ohjeiston B-osan mukaisella tavalla.

Työ- ja elinkeinoministeriön lisäselvityksessä keskitytään merimiespalveluita koskeviin yleissopimuksen sääntöön 4.4 ja normiin A4.4, jotka ovat jäsenvaltioita velvoittavia.

Sääntö 4.4 ja normi A4.4

Säännössä 4.4 määritellään merimiespalvelut maissa. Sopimuksen mukaan kyseisen säännön tarkoituksena on varmistaa, että aluksella työskentelevät merenkulkijat voivat käyttää hyväkseen maissa olevia merimiespalveluja edistääkseen terveyttään ja hyvinvointiaan.

Säännön 4.4 1. kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion tulee huolehtia siitä, että maissa mahdollisesti olevat merimiespalvelut sijaitsevat helppokulkuisessa paikassa. Jäsenvaltion tulee myös tukea ohjeiston mukaisten merimiespalvelujen järjestämistä tiettyihin satamiin siellä olevilla aluksilla työskenteleviä merenkulkijoita varten. Säännön 4.4 2. kohdan mukaan Kunkin jäsenvaltion vastuu maissa olevista kulttuuriin, virkistykseen ja tiedotukseen liittyvistä merimiespalveluista määritellään ohjeistossa.

Normin A4.4 1. kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion, jonka alueella on merimiespalveluja, on edellytettävä, että ne ovat kaikkien merenkulkijoiden käytettävissä riippumatta kansallisuudesta, rodusta, ihonväristä, sukupuolesta, uskonnosta, poliittisista mielipiteistä, sosiaalisesta alkuperästä tai lipusta, jonka alla se alus, jolla he ovat työsuhteessa tai muutoin toimivat tai työskentelevät, purjehtii.

Normin A4.4 2. kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on edistettävä merimiespalvelujen perustamista alueellaan oleviin tarkoituksenmukaisiin satamiin ja määriteltävä asiaankuuluvia laivanvarustajien ja merenkulkijoiden järjestöjä kuultuaan, mitkä satamat sopivat tähän tarkoitukseen.

Normin A4.4 3. kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on edistettävä sellaisten merimiespalvelulautakuntien perustamista, jotka jatkuvasti valvovat, että merimiespalvelut vastaavat merenkulkijoiden tarpeissa tapahtuvia muutoksia, jotka johtuvat merenkulkualan teknisestä, operatiivisesta ja muusta kehityksestä.

Säännön 4.4 ja normin A4.4 tulkinta

ILO:n merityöyleissopimuksen täytäntöönpanon käsikirjan mukaan merityöyleissopimus korostaa maissa sijaitsevien tilojen saatavuuden merkitystä merenkulkijoiden hyvinvoinnille. Sääntö 4.4 ja normi A4.4 eivät edellytä, että satamavaltio ottaa vastuuta tällaisten palvelujen järjestämisestä. Kuitenkin jäsenvaltiolla on velvollisuus nimetä palveluiden järjestäjä ja edistää palveluiden perustamista ja, jos sellaisia on, edistää palveluiden sääntelyä sen varmistamiseksi, että palvelut ovat kaikkien merenkulkijoiden saatavilla.[1]

Kansainvälisiin sopimuksiin liittyy usein tulkinnanvaraisuutta. Merityöyleissopimuksen merimiespalveluita koskevat osat eivät ole tästä poikkeus.

Sääntö 4.4 ei edellytä mitään tiettyä tasoa merimiespalveluilta. Jäsenvaltion tulee kuitenkin tukea palveluiden perustamista tiettyihin satamiin. Sopimus ei edellytä, että tämä tuki olisi rahallista. Sääntö 4.4 ei aseta työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan tiukkoja vaatimuksia, miten merimiespalvelut järjestetään.

Normin A4.4 1. kohdan täyttäminen merimiespalveluiden yhdenvertaisesta saatavuudesta kaikille merenkulkijoille ei ole työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan ollut ongelmana Suomessa. Yhdenvertaisuudesta säädetään perustuslain 6 §:ssä ja yhdenvertaisuuslaissa.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että merityöyleissopimuksen normin A4.4 2. kohdassa edellytetty palveluiden edistämisvelvollisuus on enemmän puitteiden luomista merimiespalveluille. Puitteet merimiespalveluille on Suomessa luotu jo merimiespalvelutoimiston perustamisen yhteydessä 1970-luvun alussa.

Normin A4.4 3. kohdan merimiespalvelulautakuntien sijaan Suomessa merimiespalveluiden järjestäminen on säädetty merimiespalvelulaissa merimiespalvelutoimiston tehtäväksi. Tätä ei ole pidetty ongelmallisena työ- ja elinkeinoministeriön tietojen mukaan. Merityöyleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä on katsottu, että Suomi täyttää merimiespalveluita koskevan säännön 4.4 ja normin A4.4 edellyttämän tason merimiespalvelulaissa.

[1] HANDBOOK: Guidance on implementing the Maritime Labour Convention, 2006 – Model National Provisions (Viitattu 7.11.2024) https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@normes/documents/publication/wcms_170389.pdf.

Yleissopimus ei myöskään edellytä, että jäsenvaltiot osallistuivat merimiespalveluiden rahoittamiseen. Kyseessä olevassa hallituksen esityksessä jaksossa 5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot on avattu merimiespalveluiden järjestämistä Ruotsissa ja Tanskassa. Tanskassa merimiespalvelut on järjestetty jossain määrin samalla tavoin kuin tässä esityksessä ehdotetaan Suomessa toimittavan valtion roolin muuttuessa.

Merityöyleissopimus ja kansallinen merimiespalvelulaki edellyttävät, että merimiespalveluiden järjestäminen ei voi päättyä. Merimiespalvelutoimisto jatkaa toimintaansa merimiespalveluiden järjestäjänä Suomessa, vaikka valtion vuosittainen rahoitus ehdotetaan esityksessä lakkautettavaksi. Merimiespalvelutoimiston tulee suoriutua merimiespalvelulain 3 §:n mukaisista tehtävistään. Merimiespalvelutoimiston taloudellisen tilanteen ja lakisääteisien tehtäviensä hoitamisen vuoksi työ- ja elinkeinoministeriö katsoo perustelluksi esityksessä sille ehdotetun merimiespalvelutoimiston valvonta- ja tiedonsaantioikeuden.

Merityöyleissopimuksessa jätetään jäsenvaltioille laaja harkintavalta siitä, miten sopimuksen velvoitteet toteutetaan kansallisesti. Merityöyleissopimus ei velvoita jäsenvaltioita tiettyyn merimiespalveluiden tasoon. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että esityksessä ehdotetut muutokset ovat merityöyleissopimuksen puitteissa säädettävissä kansallisessa lainsäädännössä esityksessä ehdotetulla tavalla. Merimiespalvelutoimiston taloudellista tilannetta ja lakisääteisistä tehtävistään suoriutumista tulee kuitenkin valtion seurata. Valtion tulee varmistaa, että merimiespalveluita on Suomessa saatavilla merimiespalvelulain mukaisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö ei näe esityksessä ehdotettua ongelmallisena merityöyleissopimuksen kannalta.

LAATI: hallitussihteeri Tuomas Kallio